

presència

Número 1864. Del 16 al 22 de novembre del 2007. Any XLII. 0,50 €

Alumnes en una classe a l'escola La Farga de Salt, un dels centres del país amb un nombre més gran d'alumnes d'origen estranger. / E. PICAS

L'escola del segle XXI

ENCAIXANT LES PECES. El nombre d'alumnes d'origen estranger creix dia a dia als centres d'ensenyament. Com s'hi adapten? Quins problemes creen? Què fan les escoles i els mestres? / 2 a 9

Encaiixant l

EN NOM DE LA MULTICULTURALITAT

Algunes escoles tenen més d'un 80% d'alumnes immigrants: uns comencen a mig curs, altres porten vel i alguns no mengen porc. Centres i mestres s'estan adaptant a aquesta nova realitat.

ANNA AGUILAR

● Curs escolar 1998-1999: l'1,8% dels alumnes de Catalunya són d'origen estranger. Curs 2007-2008: el percentatge s'enfila fins al 12,5%. «L'arribada d'immigrants durant aquest període de temps ha estat en nombre i en diversitat d'orígens un fenomen que ningú podia esperar anys enrere.» Jordi Garreta és professor de sociologia de la Universitat de Lleida i membre del Grup de Recerca sobre Interculturalitat i Desenvolupament (GRID). Ell creu que ni la societat catalana ni l'escola podien imaginar el repte que suposaria la immigració. «Els mestres no foren preparats prou bé per encarar aquesta nova realitat, els decisors polítics no donaren orientacions clares i traduïbles a l'aula, els docents visquen amb incertesa aquesta situació i com una sobrecàrrega més en el feixuc farcell que ja suporten...»

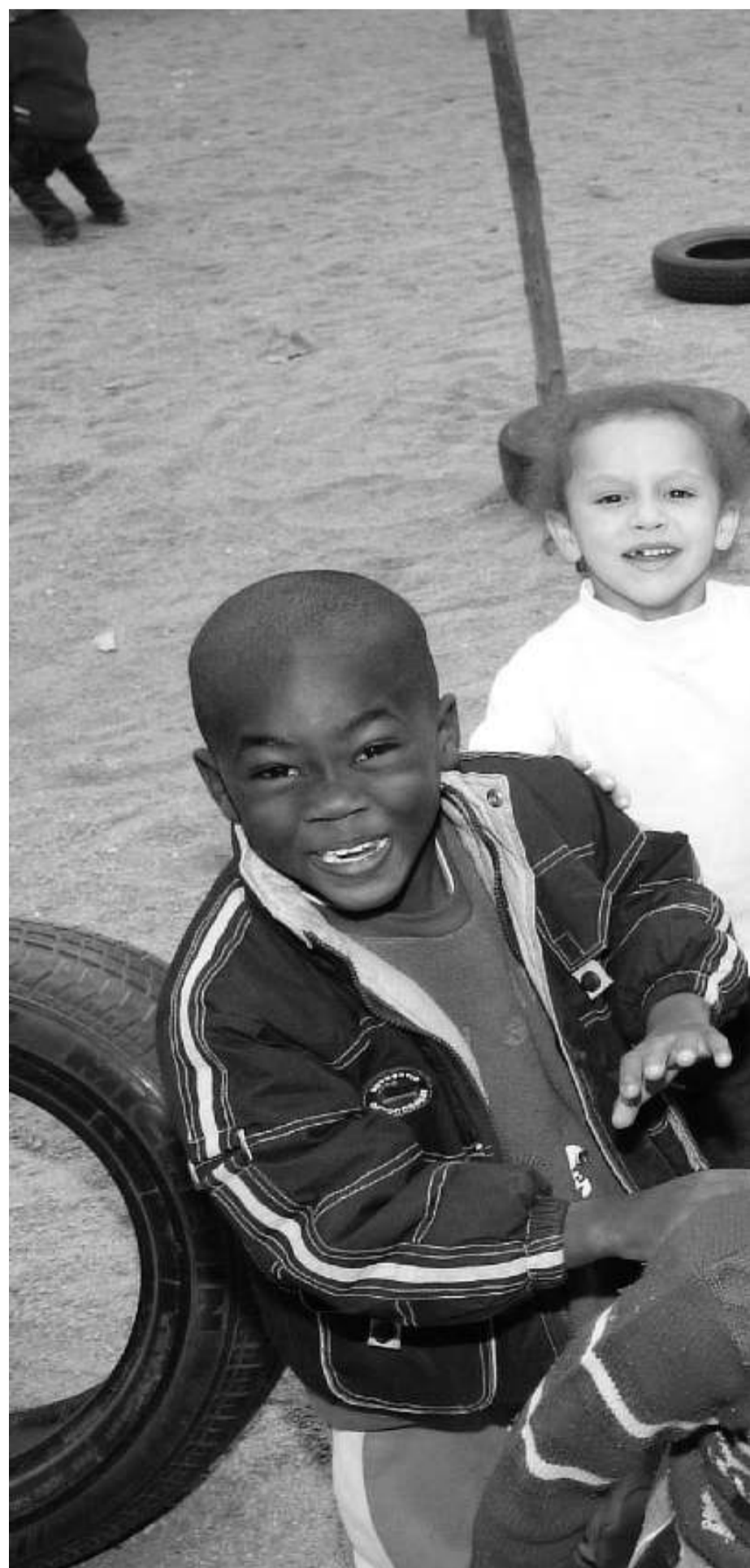
L'escola ha assumit un paper importantíssim en la integració de la població immigrada. I en algun moment s'ha sentit, també, l'ase dels cops. «L'escola és l'única institució amb la qual tots els ciutadans d'un estat han de tenir una relació obligatòria.» Des d'aquesta perspectiva, doncs, és lògic que l'Estat confïi en l'escola; «perquè és la manera més efectiva d'arribar directament als fills i filles de la població immigrada», explica Sílvia Carrasco, professora d'antropologia de la

XIFRES

- 427,5 MILIONS: És el que la Conselleria d'Educació del País Valencià destinarà aquest curs a l'atenció d'alumnat procedent de la immigració
- 21 COL·LEGIS: Farien falta per atendre l'increment de 9.378 alumnes estrangers més d'aquest curs 2007-2008 al País Valencià
- 706.800 ALUMNES: Són els que aquest curs aniran a un centre públic de Catalunya; representen el 62,2% del total. Als privats seran 429.300 alumnes, el 37,8%
- 21% D'ALUMNAT: És la mitjana que suposaven els alumnes estrangers als centres públics de Palma de Mallorca els cursos 2005-2006. Als privats i privats-concertats era d'entre el 4 % i el 6 %. Dos de cada tres alumnes estrangers eren llatinoamericans.

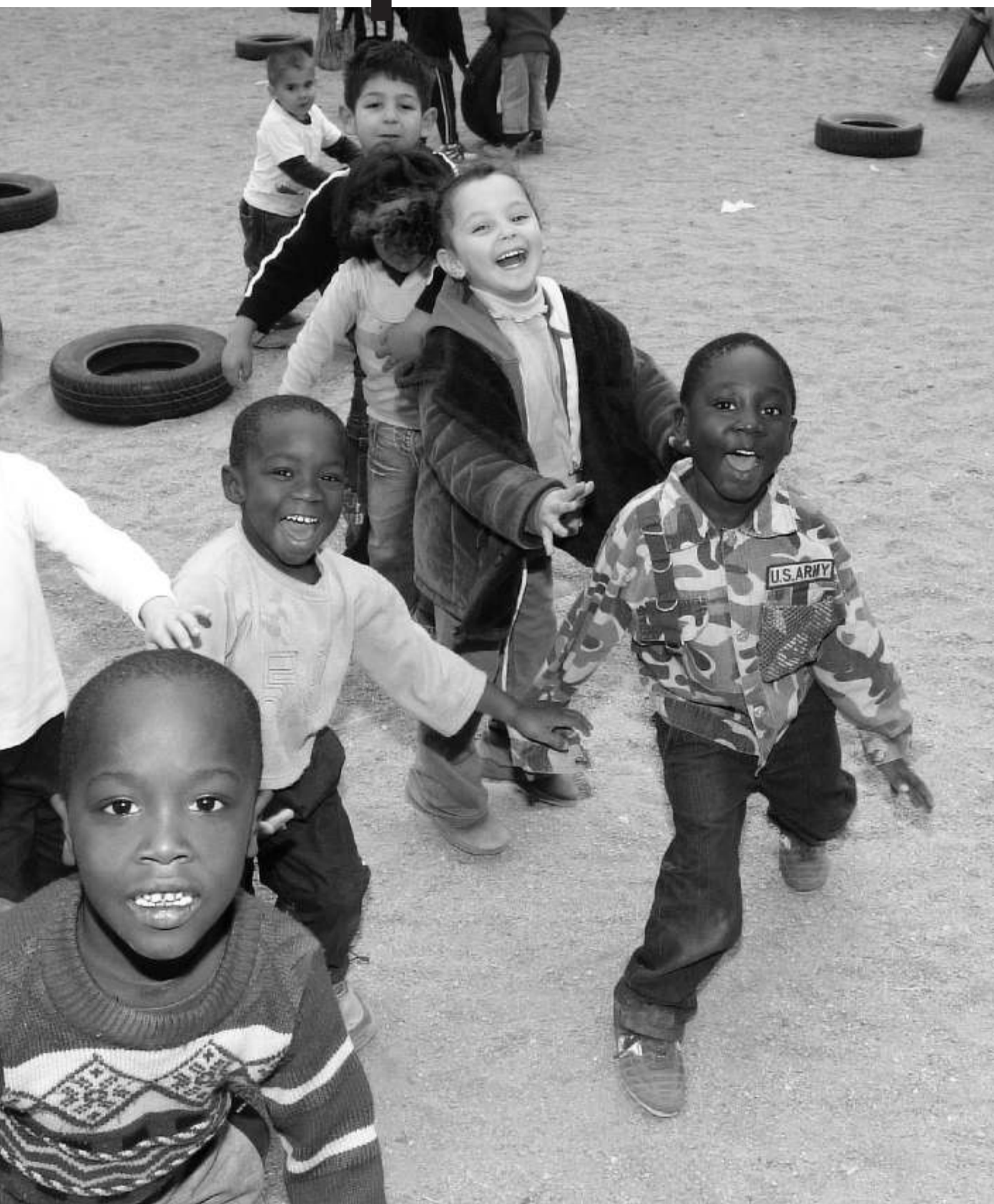
UAB i directora del grup de recerca Emigra. Ara bé, una cosa és la institució i l'altra el personal que hi treballa. «No hem preguntat als mestres i als professors si estan disposats a fer aquesta funció, perquè tot ha anat molt de pressa.» «Crec que és important que quedi clar que a Catalunya, com a societat receptora, necessitem temps», diu Carrasco, la qual afegeix: «Una de les característiques de la nostra immigració és l'enorme intensitat, insòlita, amb què s'ha produït aquest creixement tan sobtat de persones novingudes.» Aleshores? «Primer, respirem fondo, i després, encetem de veritat un debat social sobre l'educació obligatòria i les funcions de l'escola a la societat catalana del s. XXI.»

Qui també reclama debat és Rosa Cañadell, portaveu del sindicat USTEC-STES. Segons ella, «no és tant que a l'escola se li encomanin coses que no li toquen, perquè sí que ha de fer aquesta acollida i posada a punt de l'alumnat que arriba, el que passa és que per fer això es necessiten un tipus de recursos tant quantitatius com qualitatius». A saber: més professorat, especialistes —en mediació cultural, en acollida d'immigrants...— i formació. En aquesta línia, Carrasco apunta que la immigració no ha fet res més que tocar un punt feble que ja existia. «Aquest país, en un temps rècord, ha passat per dos tipus de reforma i contrareforma que ha

es peces

Alumnes del CEIP La Farga, de Salt (Gironès), a l'hora de classe. A primària tenen al voltant del 85% d'alumnes immigrants i es plantegen la diversitat com un enriquiment personal: «Tu m'ensenyes i jo t'ensenyó.» / EUDALD PICAS

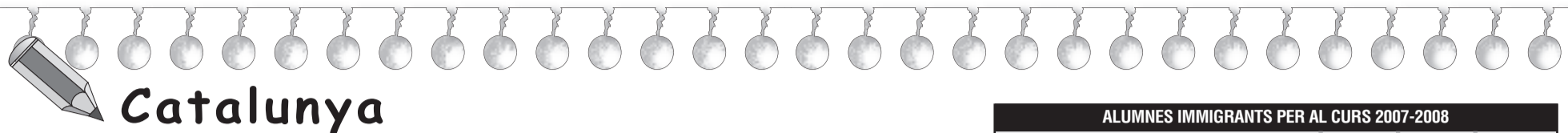
alterat l'organització escolar, el mateix sentit de l'educació, les edats en què la societat ha d'entendre que és obligatori escolaritzar... Tot això repercuteix en el professorat, que és qui dona la cara i ha de prendre decisions des dels recursos –intel·lectuals i formatius– que té», comenta.

Davant un nou panorama

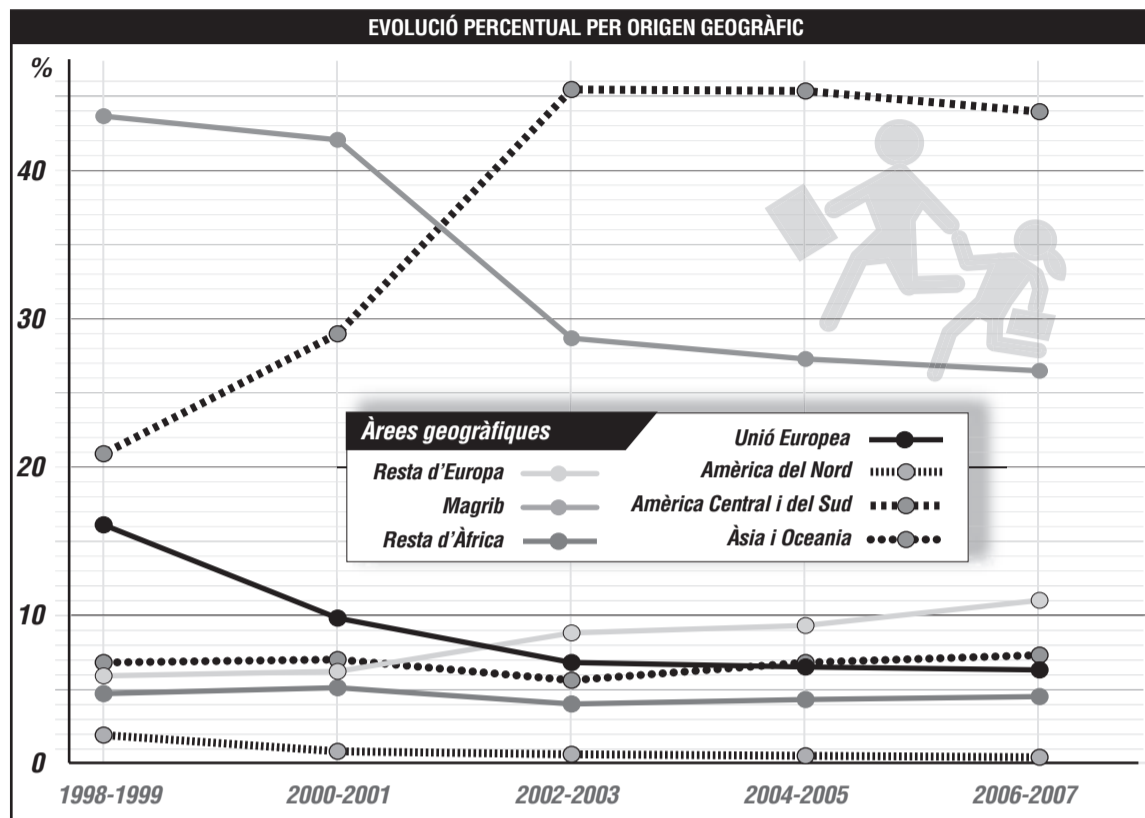
La realitat amb què avui es troben mestres i professors a les escoles no té res a veure amb la de fa vint anys. L'arribada –prolongada en forma de degoteig durant tot el curs escolar– d'alumnat amb una cultura, llengua, hàbits i escolarització diferent (o sense), ha suposat que les escoles hagin hagut d'assumir situacions i realitats noves. D'entrada, una d'aquestes ha estat afrontar «una dificultat bàsicament acadèmica», segons Cañadell. «Des de la perspectiva del professorat, el que jo diria que crea de veritat més problemes no és que una nena porti vel a classe, sinó la major atenció que necessita per poder saldar el diferent nivell que té tant de continguts i aprenentatge com de valors i normes.» Per això a Catalunya hi ha el Pla per a la Llengua i la Cohesió Social i tot el que se'n deriva: aules d'acollida, els tallers d'adaptació escolar i aprenentatges instrumentals bàsics (TAE), tallers de llengua (TL), etc.

Tot i que aquest tipus d'instruments sempre ajuden, «no sempre amb més recursos es fan millor les coses», creu Jordi Pàmies, antropòleg i professor del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la UAB i mem-

Alumnat d'origen estranger als Països Catalans

Catalunya

ALUMNES IMMIGRANTS PER AL CURS 2007-2008			
Previsió d'alumnes per al curs 2007-2008	Públic	Privat	Total
Educació infantil i primària	438.350	264.700	703.050
Educació secundària	240.625	149.700	390.325
Cicles formatius de grau superior	24.850	11.025	35.875
Educació especial	2.975	3.875	6.850
Total	706.800	429.300	1.136.100
	(62,2%)	(37,8%)	

Font: Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE I PERCENTATGE DE L'ALUMNAT DE NACIONALITAT ESTRANGERA			
Curs	Alumnat estranger	Increment absolut	% alumnes estrangers sobre el total
1998-1999	16.620	-	1,8%
1999-2000	19.759	+3.139	2,1%
2000-2001	23.778	+4.019	2,5%
2001-2002	34.797	+11.019	3,7%
2002-2003	51.926	+17.129	5,4%
2003-2004	74.491	+22.565	7,6%
2004-2005	93.831	+19.340	9,3%
2005-2006	106.850	+13.019	10,5%
2006-2007	121.622	+14.772	11,8%
2007-2008	133.000	+11.378	12,5%

Nombre d'aules d'acollida el curs 2007-2008: **1.155, 74** més que el curs 2006-2007

PER PROCEDÈNCIA	Curs	Alumnat procedent de l'Amèrica Llatina			Alumnat procedent del Magrib			Alumnat procedent de l'Europa de l'Est			Alumnat procedent d'Àsia			Total d'alumnes
		Alumnes de l'Amèrica Llatina	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs	Alumnes del Magrib	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs	Alumnes de l'Europa de l'Est	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs	Alumnes d'Àsia	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs	
Educació infantil	1997-1998	691	0,3	89	1.762	0,8	387	283	0,1	47	436	0,2	81	209.242
	1999-2000	665	0,3	136	1.568	0,8	216	151	0,1	6	307	0,1	44	208.820
	2001-2002	2.615	1,2	1.427	2.477	1,1	600	500	0,2	266	554	0,2	177	224.892
	2003-2004	7.398	2,9	2.494	5.206	2,1	1.883	1.149	0,6	521	1.013	0,4	275	251.419
	2005-2006	7.701	2,8	-60	7.170	2,6	863	2.213	0,8	475	1.553	0,6	329	276.743
Educació primària	1997-1998	2.073	0,6	-172	4.086	1,1	43	626	0,2	-39	792	0,2	-123	358.576
	1999-2000	1.876	0,5	340	3.857	1,1	431	378	0,1	-31	529	0,2	20	347.457
	2001-2002	5.656	1,6	2.996	5.165	1,5	941	1.035	0,3	515	916	0,3	281	348.665
	2003-2004	15.981	4,4	5.385	8.769	2,4	2.464	2.866	0,8	908	1.747	0,5	552	362.817
Educació Secundària Obligatòria	2005-2006	21.229	5,6	2.508	13.107	3,5	1.986	4.524	1,2	1.029	3.150	0,8	622	376.585
	1997-1998	642	0,3	289	1.656	0,7	954	190	0,1	79	222	0,1	117	229.455
	1999-2000	1.647	0,6	583	3.093	1,2	706	297	0,1	56	532	0,2	182	266.467
	2001-2002	4.026	1,6	1.568	4.396	1,7	657	738	0,3	286	800	0,3	169	253.340
2003-2004	9.653	3,8	3.084	5.598	2,2	704	1.929	0,8	647	1.484	0,6	493	256.268	
2005-2006	14.798	5,7	3.911	7.648	2,9	1.634	3.337	1,3	973	2.746	1,1	591	260.966	

bre del grup Emigra. «Sempre es parla de la llengua com la dificultat més important. És cert que el desconeixement de la llengua vehicular a l'escola pot ser un handicap, però no és la dificultat». I s'explica: «Una de les principals dificultats és posar-nos d'acord en el que volem dir quan parlem d'integració escolar. No podem parlar d'integració i col·locar l'alumnat immigrant en uns espais segregats a les escoles, que estan condicionant els seus resultats acadèmics i les seves relacions socials.» Jordi Pàmies és expert en immigració marroqui-

«NO PODEM PARLAR D'INTEGRACIÓ I COL·LOCAR L'ALUMNAT IMMIGRANT EN UNS ESPAIS SEGREGATS A LES ESCOLES»

na i coneix bé els alumnes d'aquesta procedència. Explica que la integració de l'alumnat d'origen marroquí des d'aquí es veu més complicada per les relacions que s'han tingut amb l'islam al llarg de la història. «L'ús de símbols externs (com el *hijab*), o certes pràctiques (no menjar carn de porc o practicar el dejuni durant el mes del Ramadà) s'entenen com a formes de dissidència escolar i social, a més de com un indicador que frena no només la integració, sinó també l'emancipació.» Però aquest plantejament els perjudica, «dificulta els

processos d'aculturació additiva i incideix en els processos de construcció identitària de nois i noies musulmanes, que no necessàriament són tots els joves marroquins.»

La por de la imposició

Respectar les tradicions culturals o religioses alienes no significa una amenaça als nostres costums. «Si pensem que només hi ha una manera de ser català, cosa que voldrà dir que no estem sent ciutadans del s. XXI, ja tenim el conflicte muntat. Hem de pensar que si només hi hagués una sola for-

ma de ser catalans, com a cultura ja seriem morts», diu Carrasco. Fa uns anys, algunes escoles ja es van començar a sensibilitzar amb la necessitat d'adaptar els menús escolars a alumnes amb problemes dietètics, per exemple. «Aquest ja era un indicador de flexibilitat que demostrava que l'escola entenia que aquest tipus de peticions hi tenien cabuda.» Ara bé, quan una família demana que, d'acord amb la religió musulmana, el seu fill no mengi carn de porc, llavors la cosa canvia i s'entén com una imposició. «Ningú està imposant res —diu

Illes Balears

ALUMNES IMMIGRATS A LES ILLES BALEARS

Evolució de l'alumnat immigrant	
CURS	ALUMNES
1997-1998	2.956
1998-1999	3.510
1999-2000	4.740
2000-2001	6.125
2001-2002	8.712
2002-2003	12.519
2003-2004	15.591
2004-2005	17.197
2005-2006	19.456
2006-2007	21.751

Alumnat immigrant per àrea de procedència durant el curs 2006-2007

Unió Europea (25 països)	4.672 alumnes (1.570 d'Alemanya i 1.294 del Regne Unit)
Reste de la UE	1.900 alumnes (664 de Romania)
Àfrica	3.893 alumnes (3.403 del Marroc)
Amèrica del Nord	144 alumnes (79 dels EUA)
Amèrica Central	606 alumnes (324 de la República Dominicana)
Amèrica del Sud	9.800 alumnes de l'Equador i 2.275 de l'Argentina
Àsia	727 alumnes (388 de la Xina)
Oceania	9 alumnes

Incrementos anuals de l'alumnat immigrant

CURS	INCREMENT	%
2002-2003	3.807	43,7%
2003-2004	3.072	24,5%
2004-2005	1.606	10,3%
2005-2006	2.259	13,1%
2006-2007	2.295	11,8%

Increment absolut respecte al curs anterior

Alumnat immigrant per tipus d'ensenyament (curs 2006-2007)

Educació infantil	3.661
Educació primària	9.593
Educació especial	75
ESO	5.778
Batxillerat	873
Altres	1.771
Total	21.751

Font: Ministeri d'Educació i Ciència espanyol

Alumnat immigrant el curs 2006-2007, segons la titularitat del centre	
Centres públics	17.955 (82,5%)
Centres privats	493
Concertats	3.303 (17,5%)

País Valencià

ALUMNES IMMIGRATS AL PAÍS VALENCIÀ

Dem.	Alumnes immigrants per al curs 2007-2008				
	Educació infantil	Educació primària	Educació secundària		
			ESO	Batxillerat	Formació professional
Alacant	5.828	17.115	12.027 (1.415)	1.494 (51)	1.203 (204)
Castelló	2.246	5.434	3.506 (619)	439 (10)	599 (161)
Valencià	4.615	14.736	9.049 (1.515)	1.390 (223)	1.638 (432)
Total	12.689	37.285	24.582 (3.549)	3.323 (284)	3.440 (797)

Entre parèntesis l'increment d'alumnes immigrants respecte del curs anterior

Procedència de l'alumnat immigrant	
Àsia	3,42%
Europa Occidental	17,8%
Europa Oriental	22,15%
Amèrica Llatina	42,7%
Nord d'Àfrica-Sàhara	13,25%
Altres zones	0,68%

Apunts sobre la incorporació a l'escola de l'alumnat immigrant

Alumnes equatorians:

- Es mostren tímids i poc comunicatius per la manca de confiança i el costum d'una relació distant i formal amb el professorat del seu país.
- Tenen molt clar que el mestre/a és «qui mana» i cal obeir-lo.
- Són molt educats i respectuosos. Mantenen molt les formes vers els adults i el tracte sempre és de vostè.
- Tenen un ritme d'aprenentatge i, en general, de realització de les tasques bastant més lent que la mitjana dels alumnes autòctons.
- No solen estar acostumats a tantes hores seguides d'estada al centre i en espais tancats (estan avesats a passar moltes hores al carrer). Es cansen amb facilitat i alguns «els més petits» de vegades s'adormen a les classes de la tarda.
- A vegades, segons el nivell econòmic de les famílies, es veuen obligats a conèixer molta gent al mateix pis, cosa que fa que una família sencera disposi només d'una habitació. Aquesta situació dificulta molt l'adquisició d'uns bons hàbits d'estudi. A més de tenir cura dels germans petits, cosins, malalts, etc.
- La mare és el referent.
- Poden presentar greus problemes econòmics: pagament del deute del viatge, responsabilitat d'enviar i mantenir la família d'origen, fer-se càrrec de les despeses de l'habitatge, l'alimentació i el manteniment de la família un cop són aquí.

Alumnes xinesos:

- Tenen una relació de respecte amb el professor.
- Tenen molt interioritzada l'obediència i la modèstia. No han de buscar conflictes.
- Creuen que han de ser autònoms i dependre el mínim possible dels altres.
- Tenen l'actitud de «ser convidats». És a dir: no molestar, ser disciplinats, no han de mostrar sentir-se incòmodes, no han de cridar l'atenció.
- Han de mostrar-se humils, obeir i esforçar-se. Treure resultats negatius a l'escola és una gran deshonra.
- Estar educats per saber escoltar i no interrompre.
- Els costa relacionar-se i parlar fins que se senten segurs de fer-ho bé.
- Tenen certa manca de motivació per aprendre el català, igual que els seus pares. Consideren el castellà llengua de prestigi -l'oficial- i és la de més utilitat per a les seves relacions.
- Els costa més aprendre la llengua que a d'altres alumnes immigrants.
- Fan els treballs amb netedat i ordre.
- Estar acostumats a un aprenentatge basat en la memorització i la repetició.
- Com a cultura oriental, els molesta el contacte físic; necessiten un espai.
- Segons l'edat, a part de l'escolarització fan tasques domèstiques i/o laborals.

Alumnes magribins:

- Tenen la concepció que el treball escolar només es fa a l'aula. Tot allò que es fa fora, no és valorat com a treball escolar. Tendeixen a autoexcloure's de tota activitat aliena a l'aula.
- Tenen un ritme de treball lent.
- No estan acostumats a treballar gaire estona, s'esgoten amb rapidesa. Busquen copiar i no haver de pensar ni esforçar-se.
- Són poc polits en la seva feina, així com en la valoració del seu treball.
- Tenen dificultats en l'ordre i no tenen excessiva cura de la seva producció, del material propi o aliè.
- No estan acostumats a fer un treball raonat que impliqui aplicar la lògica. Tenen tendència a un treball memorístic i repetitiu.
- Les noies són més treballadores, més madures i més conscients de les seves mancances. S'esforcen molt més a l'aula i en el treball a l'aula.
- En un primer moment són tímids, submisos i respectuosos. Amb posterioritat, oberts.
- Són molt solidaris, primer amb els seus i després amb la resta.

- Quan perceben rebuig es tanquen en si mateixos.
- Tenen necessitat de comunicació visual, física i gestual. Els dona seguretat.
- Se senten orgullosos de la seva cultura (país, forma de viure, religió...).
- Per a ells la llengua no és un signe d'identitat. Per això aquí valoren el castellà com a eina de promoció econòmica més potent que el català.
- Els adolescents de 14 anys al seu país són considerats adults, autònoms i treballen. Quan s'incorporen al nostre país passen a ser nens que estudien.
- Un cop són aquí veuen que, després d'estudiar, faran la mateixa feina que els seus pares o no els voldran per treballar. Això els desmotiva.

Font: L'alumnat equatorià. Consideracions envers la seva escolarització. L'alumnat xinès. Consideracions envers la seva escolarització. L'alumnat magribí. Consideracions envers la seva escolarització. Documents elaborats per l'equip de formadors/es d'atenció a la diversitat multicultural de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UAB.

Carrasco-, simplement volen educar el seu fill segons una tradició tan respectable com la cristià, que no menja gos. És una qüestió totalment arbitrària.» Un altre cas és el del *hijab*. A unes quantes persones els fa mal d'ulls. Aleshores, una pregunta: «Per què no tenim la mateixa mirada –diu aquesta antropòloga– davant de determinades modes que són directament perjudicials per a les noies, com aquest ideal de les talles petites? Tot això també són altres formes de vells i, si es vol, noves formes d'opressió sota una aparença de llibertat.»

Repartiment equitatiu, diuen?

● El 1994, una circular de la Direcció General d'Ordenació Educativa de Catalunya aconsellava que l'alumnat d'origen estranger a les escoles no superés el 15%. Aquest llinar de tolerància va aixecar polseguera i finalment la situació es va llegir d'una altra manera: era convenient que cada centre reservés un nombre mínim de places per a la inscripció d'estudiants amb necessitats educatives específiques (NEE), dins les quals s'inclouen els d'origen immigrant. Aquest principi d'equitat, al qual fa referència el sociòleg Miquel A. Alegre al treball *Educació i immigració: l'acollida als*

centres educatius (Fundació Jaume Bofill, 2005), però, sembla que no ha reeixit. Una de les queixes que més manifesten els sindicats és que alguns centres (públics) entomen una majoria d'alumnat nouvingut. «El problema no és de si es toca sostre o no, sinó de guetos. Tots els centres escolars han de reflectir més o menys la composició real de la població», diu Rosa Cañadell des d'USTEC-STES. En aquest sentit, David Medina, de FETE-UGT, afegeix: «Alguns centres molt determinats fins i tot han entrat en una dinàmica de convertir-se en centres *especialitzats* en immigrants.»/ A.A.

També hi ha el Ramadà. «A aquesta pràctica se li atribueixen efectes perniciosos sobre el rendiment acadèmic dels nois i noies, però s'oblida que no disminueix la ingesta d'aliments, sinó que tan sols se'n modifica la distribució», diu Pàmies. «També s'oblida que la seva pràctica resulta fonamental en el procés de construcció identitària d'aquests nois i noies.» Per això aquest antropòleg defensa la flexibilitat i obertura de mires que ja mostren molts dels centres escolars respecte als alumnes d'origen estranger. «Quan el professorat fa

De la incorporació tardana i el Ramadà

Hem visitat el CEIP La Farga, de Salt, i l'IES Pau Claris, de Barcelona, dos centres amb més del 80% d'alumnat immigrant, per saber com és el seu dia a dia. Quines situacions han de resoldre? A què s'han hagut d'acostumar?

A.A. / **Barcelona-Salt**

● El timbre de les 5 de la tarda fa sortir la mainada fora de les aules, però els llums del CEIP La Farga de Salt encara no s'apaguen. Molts nens i nenes es queden a fer activitats extraescolars i unes quantes mares han vingut a reunió, convocades per la tutora dels seus fills. Un cop d'ull ràpid pels passadissos fa entendre que l'autèntic Fòrum de les Cultures és el que es viu dia a dia en centres com aquest. Entre els seus 425 alumnes hi ha marroquins, senegalesos, gambians, colombians, equatorians, pakistanesos... Al voltant del 85% de l'alumnat de primària és d'origen estranger. A P3, arriben al 95%. Ho diu Gemma Boix, directora del CEIP La Farga.

A 98 km d'allà i a un cop de roc de l'Arc de Triomf de Barcelona hi ha l'IES Pau Claris. A les 4, els alumnes són a classe i ens rep la directora, Mercè Miralles, i la coordinadora pedagògica, Núria Sàbat. Noia amunt, noi avall, tenen uns 230 alumnes. Ara en comencen tres, ara en plega un, en centres com aquest la matrícula no és mai definitiva. «Aquí hi ha hagut un efecte crida (entre els alumnes d'origen estranger) i un efecte fugida (dels de les famílies nascudes a Catalunya)». Per això reflexionen: «Quina mena d'integració a la societat catalana hi pot haver en un institut com el nostre si no hi

«No hi ha cap problema perquè apareguis el mes de febrer, ningú et mirarà de manera diferent»

●
«Que els alumnes no mengin carn de porc per dinar i ho facin, si volen, per sopar, creus que és molt greu?»

●
«No cal arribar a l'enfrontament»

ha referents culturals catalans?» Amb tot, això no els fa rebaixar ni un mil·límetre la seva exigència acadèmica amb l'alumnat. I la prova és clara: dels vuit alumnes que es van presentar a la darrera convocatòria de selectivitat, van aprovar-la tots. Un motiu de satisfacció per a un institut que té un 83% d'alumnat d'origen estranger, segons les xifres oficials que es basen en el recompte de passaports i de DNI per classificar els autòctons dels que no ho són. En realitat, però, són més.

A aquests dos centres els hem demanat com entomen les diverses situacions que es plantegen en la seva quotidianitat.

► **Incorporació tardana.** «Fa set o vuit anys, al llarg de tot el curs, incorporàvem uns 170 alumnes, una bestiesa», diu Gemma Boix. Ara s'han estabilitzat, però continuen rebent alumnat pràcticament fins que s'acaba el període lectiu. «La comissió d'escolarització de Salt el curs passat va fer entrar nens i nenes fins a finals de maig.» Aquest any, al cap d'un mes de començar, ja n'havien incorporat 16. En la mateixa situació es troben a l'IES Pau Claris. Hi estan avesats. «No hi ha cap problema perquè siguis nou i apareguis al mes de febrer, ningú et mirarà de manera diferent», comenta Núria Sàbat. No obs-

tant això, en el que sí repercuteix és en el seguiment del curs. «Al febrer tothom ja té els llibres i està treballant, porten una continuïtat, i ja han estat avaluats.» Per als professors suposa no poder treballar mai amb un grup estable; «però ens hi hem anat acostumant».

► **Molta mobilitat.** Els canvis de domicili o de feina de les famílies d'origen estranger fan que els fills visquin situacions de gran mobilitat. «A vegades viuen amb el pare i llavors se'n van amb la mare, o bé s'estan uns mesos o anys aquí i després canvien de domicili i d'escola, però al cap d'un temps decideixen tornar al mateix centre, altres comencen i al cap de dos dies et diuen que se'n van a viure a Alacant...» Segons Sàbat, d'un curs a l'altre poden tenir un 40% de baixes i, per tant, d'alumnat nou. Boix creu que la mobilitat desestabilitza molt l'educació, sobretot dels més petits: «Quan els tens ensenyats, marxen.»

► **Viatjar al país d'origen.** Entre els senegalesos i els gambians és tradicional que en un algun moment determinat de la seva vida viatgin al seu país d'origen. «Volen passar una temporada amb la família i s'emporten els fills que han tingut aquí perquè els avis els coneguin i perquè creixin amb ells, amb les

àvies, principalment», diu Boix. «Això vol dir que potser pleguen a mig curs i no tornen fins al cap de dos anys. Per al seu aprenentatge és mortal.» Anys enrere fins i tot s'havien trobat amb alguna família que havia aprofitat l'estada al seu país natal per practicar l'ablació a les seves filles. «Amb això ens hi hem posat molt fort i a part d'informar les mares, a les nenes ara se'ls fa una revisió abans de marxar i quan tornen», explica Boix. Des de l'IES Pau Claris també observen que hi ha alumnes pakistanesos, marroquins o sud-americans que s'absenten durant setmanes o fins i tot mesos, allargant el període de vacances (o independentment), per anar als països dels quals procedeixen.

► **Menjador escolar.** Al CEIP La Farga van buscar una solució «una mica salomònica», com diu la seva directora, i van decidir que el seu servei de càtering no els servís menús escolars que incloguessin carn de porc, per a ningú. «En una escola on els alumnes majoritàriament són musulmans, tindria nassos que els donéssim porc per dinar...». «Que els alumnes no en mengin per dinar i ho facin, si volen, per sopar, creus que és molt greu?», demana Boix. En el cas de l'IES Pau Claris tenen menjador propi i ofereixen menús alternatius per als alumnes de religió musulma-

una valoració positiva del bagatge cultural de l'alumnat, aquest rep un missatge positiu del seu potencial, entre ells existeix un vincle relacional proper, afectiu, i els resultats són millors.» Dit d'una altra manera, en paraules de Garreta: «Reflectir tan freqüentment la distància dels immigrants ens allunya més d'ells.»

On cal posar el límit dels drets?

Amb diàleg i voluntat per entendre's, deixant les portes obertes a la comprensió mútua, escoles i famílies immigrades arriben a punts de coincidència. Hi ha famílies d'origen estranger que no

«NO HI HA CAP RECERCA QUE DONI SUPORT A LA IDEA QUE CORRE QUE LES FAMÍLIES IMMIGRADES, COM UN LOT INDIFERENCIAT, TENEN RECEL VERS L'ESCOLA»

deixen anar als seus fills al viatge de final de curs. La raó econòmica podria ser-ne una causa, però no sempre és així. «Amb la seva negativa expliciten de forma oberta que volen protegir els fills i filles davant de situacions que poden ser no desitjades, que desconeixen i que a vegades sobredimensionen», explica Pàmies. «Aleshores cal que el professorat, com moltes vegades ja fa, s'apropi a les famílies i expliqui el significat i la importància que per a l'escola tenen aquestes activitats. La confiança resulta cabdal en la participació.»

Davant de situacions com

aquestes, en el que tothom coincideix és en el fet que el currículum escolar és el que preval. «Ningú pot anar-hi en contra, perquè és una cosa pactada democràticament al Parlament. Amb això no hi ha volta de full, s'ha de complir», diu Carrasco. David Medina, portaveu del sindicat FETE-UGT, en aquest sentit recorda que el dret a l'educació és un dret universal: «S'ha de tenir present que una part dels alumnes durant uns dies poden estar celebrant el Ramadà, per exemple, però això no justifica que durant tot aquell temps l'alumne deixi d'assistir a classe. L'obligació de les famí-

lies de dur els fills a l'escola no es pot subordinar a una característica cultural.» A efectes pràctics, doncs, això vol dir que tothom ha de fer les hores de gimnàstica, les de plàstica o les d'educació per a la ciutadania que pertocuen. Ara bé, una qüestió molt diferent és la llibertat de cada individu i la discriminació que l'atempta: «Perquè les rastes són acceptades i, en canvi, un monyo sikh no?» La pregunta queda a l'aire, encara que la portaveu del sindicat US-TEC-STES ho té clar: «Mentre no entorpeixi la marxa de les classes, és molt millor el respecte a les diferents maneres de vestir i ser

Alumnes del CEIP La Farga, de Salt, durant l'hora de dinar, la setmana passada. En aquesta escola van acordar que als seus menús la carn de porc no hi seria present. / EUDALD PICAS

na que no mengen porc. «En lloc de l'hom se'ls posa pollastre i no hi ha cap problema», diu Sàbat. En aquest centre també es respecta la tradició hindú, que no consumeix carn de vacum.

► **El Ramadà.** Aquest any la festa de cloenda del Ramadà, l'Id al-Fitr, ha coincidit amb el pont del Pilar i no s'ha notat gaire als centres educatius, però aquell dia els alumnes musulmans fan festa—una festa que ja s'inclou a

l'Acord de Cooperació de 1992 i regulada per la comunitat musulmana a l'Estat espanyol— i no van a escola. «Si arriba a ser un dia de cada dia, nosaltres pràcticament estem sense nens a l'escola», explica Boix. Com que a les cases durant el Ramadà es viu una dinàmica diferent—horaris canviats, trobades familiars...— noten que els alumnes potser estan una mica més nerviosos; «sobretot cap al final, quan s'acosta la festa». Aquesta

percepció, tot i que de manera esporàdica, també es té a secundària. «Potser estan una mica més irritables i agressius, però és puntual», diu Miralles. Durant el Ramadà als alumnes musulmans que habitualment es queden a dinar a l'institut se'ls recomana anar a casa al migdia, «per evitar situacions incòmodes per a ells al menjador».

► **Gimnàstica i música.** Són casos molt, molt escassos, els

d'alumnes que tenen alguna dificultat amb aquestes assignatures. Al CEIP La Farga l'any passat van tenir el cas d'una nena de sisè que no volia posar-se vambes ni xandall a l'hora d'educació física, però la tutora va explicar-ho bé a la família i es va resoldre sense problema. Quant a música, un pare senegalès no volia que el seu fill toqués el djembé, adduint raons religioses. Després de parlar amb Boix, l'home va comprendre les qualitats que tenia el seu fill amb aquest instrument i va accedir-hi. Durant el Ramadà a l'IES Pau Claris de manera puntual també han trobat algun jove que s'absté de tocar instruments musicals. «Això vol dir que si aquell dia es posa nota, ell no en tindrà i potser haurà de fer un treball complementari. No cal arribar a l'enfrontament», diu Sàbat.

► **Excursions.** Per desconeixement i temor del que pugui passar amb els seus fills, algunes famílies a vegades es mostren reticents a les excursions, «però sovint n'hi ha prou que els tutors hi parlin individualment i els facin entendre el valor educatiu d'aquestes sortides», diu Miralles. Altres vegades addueixen raons econòmiques. «Si és per això, els diem que no quedin, que ho poden anar pagant de mica en mica», apunta Boix. De fet, tots aquests *extres* a la seva escola s'inclouen en una sola quota que es pot sufragar, si es vol, d'euro en euro. Una flexibilitat que també apliquen a l'IES Pau Claris i, tant en un lloc com a l'altre, a la compra dels llibres, una despesa que moltes famílies afronten gràcies a les beques.

que no pas la uniformització i imposició d'unes normes que, al nostre país, serien molt complicades.»

Com ens veuen?

Parlem de confiança mútua i de la necessitat que tenen—sobretot alguns centres públics— de mirar d'encaixar de la millora manera totes les peces. En general, però, les famílies immigrades tenen una bona percepció del nostre sistema d'ensenyament? Respon Carrasco: «No hi ha cap recerca que doni suport a la idea que corre que les famílies immigrades, com un lot indiferenciat, tenen recel vers l'escola o

són resistents a les propostes de l'escola. En absolut, és exactament al contrari. Si revisem país d'origen per país d'origen, aquí hi ha una gran satisfacció de l'escola per part de les famílies immigrades.» Valoren molt la proximitat del professorat, les facilitats per escolaritzar i les oportunitats que pot donar l'escola als seus fills. «Hem d'explicar-los molt bé què fem a l'escola i els mestres han d'aprendre a escoltar bé les seves necessitats o preocupacions, però la satisfacció és enorme. La tendència és de gran confiança.» Amb tot, Pàmies apunta, referint-se a les famílies marroquines: «L'estranyament i la incer-

De pares a fills

● «Reprodueix el sistema educatiu merament les desigualtats bo i reproduint l'ordre social establert? O ajuda l'escolarització a superar les desigualtats socials tot promovent oportunitats de mobilitat?» Qui es planteja aquestes qüestions és Peggy Levitt, professora de sociologia al Wellesley College de Massachusetts, experta en migracions transnacionals i autora d'*Els reptes socioeducatius de les segones generacions d'immigrants des d'una perspectiva transnacional* (Fundació Jaume Bofill, 2007). «Els fills tenen, i de molt, més capacitat per gestionar la cultura del país d'acollida que els seus pares [...] Ells estableixen més contactes amb el corrent dominant, ja que s'hi exposen cada dia quan van a l'escola.» Pares i infants, diu Levitt, esperen coses diferents de societat d'acollida. / A.A.

tesa respecte a les pràctiques escolars i el desconeixement que poden tenir del funcionament del sistema educatiu, es converteix en la primera de les preocupacions d'aquestes famílies.» Sovint, segons ell, els pares i mares d'aquests alumnes mostren les seves precaucions davant els efectes assimiladors de l'escola. «La seva preocupació s'amplifica quan els seus fills i filles han de compartir aules amb l'alumnat poc acadèmic, un aspecte que condiciona, d'altra banda, la percepció que aquestes famílies tenen sobre el significat de la joventut i els models de la realitat social existents.»

Escola laica per a alumnes creients

Portar el «hijab» continua generant debat sobre la presència de la religió a col·legi

A. AGUILAR

● L'ús del *hijab* (o vel islàmic) suscita tota mena d'opinions a la societat i posicions diverses a les escoles. El claustre del CEIP La Farga de Salt, per exemple, va decidir que totes les alumnes que el portessin, quan entressin al recinte escolar se l'haurien de treure: «Més que res, per homogeneïtzar-nos i perquè nosaltres culturalment entenem que quan s'entra en un edifici ens descobrim el cap», explica Gemma Boix, la seva directora. Davant aquesta actitud no han trobat mostres de rebuig per part de les famílies i, si hi ha hagut alguna dificultat puntual per entendre-ho —la Fàtima, filla d'un imam, volia dur-lo—, s'ha resolt explicant bé les raons i buscant arguments d'acostament amb les famílies. Així, la Fàtima ara pot dur el vel quan va d'excursió o bé pel carrer mentre va amb la classe cap a teatre. A secundària se sol deixar més marge de llibertat. A l'IES Pau Claris ho tenen clar: «Porten el vel, tant a dins com a fora del centre, fins i tot a l'hora d'educació física.» El que no admeten en aquest institut és l'ús de gorres, ja que en-

QUÈ ÉS?

- «HIJAB»: Mocador que tapa els cabells i/o el coll. Pot ser de molts colors. El porten, entre altres llocs, les dones al Magrib i les joves a l'Iran.
- XADOR: Mantell (generalment negre) que cobreix des del cap fins als peus. El porten les dones velles a l'Iran i totes al Iemen o a l'Àrabia Saudita, entre altres llocs.
- BURCA: Mantell que cobreix tot el cos, deixant només una reixeta per als ulls. El porten a l'Afganistan.

Manifestació a favor del *hijab* a València, el 2004. Les joves reclamen el seu dret a dur-lo. / EFE

tenen que és un símbol de pertinença a bandes i fins i tot pot ser intimidatori cap als altres alumnes.

Al voltant del *hijab* es plantegen diverses qüestions, una de les quals és: si s'entén com a símbol religiós (tot i que a l'Alcorà només hi ha un parell de referències a les sures 24,31 i 33,59), té sentit que es permeti portar-lo quan s'està reclamant una escola laica? «Laic vol dir

que la religió no forma part de l'ideari del centre. Una altra cosa és que els individus puguin ser de la religió que vulguin. Al nostre institut no es prohibeix l'entrada a ningú per raons ideològiques, religioses o polítiques», diu Mercè Miralles, directora de l'IES Pau Claris. Una opinió que comparteix David Medina, portaveu del sindicat FETE-UGT: «Anem cap a una escola laica, no cap a uns alum-

nes laics, són coses diferents. L'escola ha de ser laica, però també ha de respectar les opcions religioses de tothom.» Rosa Cañadell, portaveu d'USTEC-STES, també opina: «Estem d'acord que l'escola ha de ser laica, però de moment no ho és perquè la religió catòlica hi té una preeminència. Es fan classes de religió catòlica i hi ha escoles religioses catòliques subvencionades amb diner públic. Mentre això passi, no podem

Quan el vel és una qüestió d'Estat

● La presència de ciutadans musulmans ha augmentat en els darrers anys, però no de la mateixa manera a tots els països. Alguns han aprovat lleis relacionades amb l'ús del vel islàmic, però sobretot per regular aquells que cobreixen la cara (el burca). Sobre el *hijab* a les escoles, normalment es deixa a decisió del govern federal o local o bé del mateix centre educatiu.

► **França.** El 10 de febrer de 2004 l'Assemblea francesa va

«AL REGNE UNIT NO HI HA PROHIBICIÓ SOBRE INDUMENTÀRIA ISLÀMICA I CADA ESCOLA POT DECIDIR EL QUE CREGUI CONVENIENT»

aprovar un projecte de llei que prohibeix el vel islàmic i qualsevol altre símbol religiós (la quipà jueva, les creus de mida grossa, els turbants dels musulmans i dels sikhs, etc.) a les escoles públiques franceses. El vel islàmic, però, està acceptat a les escoles musulmanes i a les universitats, on aquesta llei no té vigència.

► **Regne Unit.** En aquest país no hi ha prohibició sobre indumentària islàmica i cada escola pot decidir el que cregui convenient. Els

tribunals van haver de prendre posició davant el cas d'una estudiant que es va queixar perquè se la va enviar a casa perquè portava una túnica que cobria tot el cos excepte les mans, els peus i la cara. Finalment, la justícia no li va fer costat.

► **Alemanya.** Fereshta Ludin, professora afganesa de 31 anys, va ser rebutjada en una escola perquè es va considerar que l'ús del *hijab* viola la neutralitat religiosa de l'Estat alemany. El Tri-

bunal Constitucional Federal d'Alemanya va donar suport a la mestra, atenent a la llibertat religiosa de Ludin, tot i que l'Estat és aconfessional i que els estats federals poden tenir lleis que prohibeixin els símbols religiosos a classe.

► **Itàlia.** El juliol de 2005 el Parlament italià va aprovar lleis anti-terroristes que van convertir en una infracció amagar públicament el rostre, incloent-hi l'ús del burca. El govern italià està deba-

dir que no admitem una nena amb vel perquè volem avançar cap a la laïcitat. L'escola hauria d'estar lliure de qualsevol religió, començant per la nostra.»

Per què se'l posen?

Portar el *hijab* té diversos significats i lectures. Laila Karrouch, marroquina establerta a Vic des de petita, ens n'explica alguns: «Pot ser que algú se'l posi per una qüestió religiosa, per una de cultural, per tradició, per costum, per imitació de la mare... Depèn una mica de la manera com siguin els pares i com visquin la religió.» Per Narimane El Djebli, investigadora algeriana de la càtedra Unesco a la Universitat Rovira i Virgili, l'ús del *hijab* es redueix bàsicament a dos motius: «Com a instrument religiós —per cobrir els cabells, símbol de bellesa femenina, i així evitar que la dona casada sigui una temptació per a altres homes i es produeixi adulteri—, i com a instrument polític —per reafirmar la identitat—.» En el cas de les estudiants i des del punt de vista tradicional, diu El Djebli, «també hi ha homes que empenyen les seves filles a dur-lo per preservar l'honor d'aquestes i així ells poder imposar la seva masculinitat». Ara bé, segons Karrouch: «No podem creure, però, que totes les dones que el porten és perquè l'home les hi ha obligat.» Aquesta jove marroquina, que normalment va sense el *hijab*, defensa que tothom sigui lliure: «No estem en un segle on predomina la llibertat i en un país democràtic?», pregunta.

Sílvia Carrasco / Professora d'antropologia a la UAB i directora del grup Emigra

«Ens ho juguem tot en els pròxims 15 anys»

A.A. / Bellaterra

● «El model republicà francès promet la igualtat entre tots els ciutadans, però després no la dona, perquè només hi ha una forma de ser francès legítim, que és blanc, i per això els joves es revoltent.» Sílvيا Carrasco, antropòloga i experta en temes d'educació i migracions, creu que, a l'hora de la veritat, a França no hi ha hagut cap política de reconeixement cap als joves immigrants. De fet, el 42% dels titulats d'origen algerià estan a l'atur, contra el 2% d'origen francès.

Fixem-nos, doncs, en un altre model: l'anglosaxó. La seva flexibilitat multicultural els fa entendre que no passa res si els infants, els joves o els professors d'origen musulmà fan festa els divendres. «Ara bé, què els passa? Que no hi ha cohesió social perquè no hi ha contacte i intercanvi efectiu entre els alumnes immigrants i els autòctons. Només posant-los junts no s'aconsegueix res», diu Carrasco. No obstant això, el model anglosaxó té virtuts: «Allà on l'apliquen fan una política de reconeixement de les llengües dels grups minoritaris (que també es poden cursar a l'escola), hi ha hagut una revisió a fons dels llibres d'història, una exigència per conèixer la diversitat... Són polítiques que, tot i que després tenen aplicacions més o menys fermes, intenten restaurar constantment la legiti-

L'antropòloga Sílvيا Carrasco, al seu despatx de la UAB. Coneix bé el sistema d'integració dels immigrants que apliquen diversos països i diu: «El Quebec és el s. XXI i estaria bé que ens hi emmiralléssim.»

mitat de ser minoritari.» I encara més: «Tenen protocols antiracistes. Nosaltres no en tenim ni un», apunta l'antropòloga.

Amb variants, s'ha importat el model anglosaxó en altres països, com ara Suècia o Dinamarca —«Finlàndia té una mínima immigració i no ens serveix de model»—. A Suècia no tenen problema per reconèixer la diversitat lingüística, per acollir particularitats en la manera de vestir o en l'alimentació... «Han fet una aposta per l'excel·lència.» Hauria de ser aquest, doncs, el nostre refe-

rent?, demanem a Carrasco. «No, el Quebec. Pensem que Toronto ha guanyat Londres com la ciutat més multicultural del món.» Les xifres canten: el Quebec representa prop del 24% del pes demogràfic del Canadà i acull un 13% de la immigració canadenca. El Canadà ha fet un esforç de reconeixement històric de les minories i aquesta filosofia s'ha reflectit, després, en el model escolar. «El Quebec és el s. XXI i estaria bé que ens hi emmiralléssim, perquè a Catalunya ens ho juguem tot en els pròxims 15 anys.»

tent si cal prohibir l'ús del vel islàmic en llocs públics, tot i que un ministre ja ha fet notar que això també hauria d'afectar les monges i això no ha agradat gens.

► **Holanda.** Tenen una llei que prohibeix el vel islàmic que cobreix el rostre en llocs públics per raons de seguretat i ordre públic, però hi ha nenes musulmanes que van a escola amb vel.

► **Bèlgica.** Les estudiants musulmanes poden anar a col·legi amb

el *hijab* posat, però a la ciutat de Maaseik, a tocar de la frontera d'Holanda, s'ha prohibit de manera explícita l'ús del vel que cobreix tot el cos excepte els ulls.

► **Rússia.** El 15 de maig de 2003, el Tribunal Suprem de Rússia va decidir que les musulmanes que viuen en aquest país tenen dret a portar el *hijab* en les fotos que es facin per a la documentació oficial, com els passaports, contradient així una norma del Ministeri de l'Interior de 1997.

Dues noies franceses que porten el vel islàmic. / EFE

► **Turquia.** Tot i que es calcula que cap al 65% de les dones turques es cobreixen el cap amb vel, en les últimes dècades els turcs han viscut en un estat laic fundat per Mustafa Kemal Atatürk que rebutjava l'ús del vel amb la intenció de secularitzar la societat turca. Els vels estan prohibits a les escoles, les universitats —tant públiques com privades— i en edificis governamentals. El novembre de 2005 la Cort Europea de Drets Humans va determinar que aquesta prohibició era legítima.